

Mgr. Jiří Hubička

Libor Vykoupil: Ecce homo (z rozhlasových fejetonů)

Vydalo nakladatelství Julius Zirkus, Brno, 2004, 313 stran

Z hlediska rozhlasového usilování je vždycky dobrým signálem, pokud se nějaký pořad dočká knižní podoby, pokud je publikována jeho textová verze. S ohledem na to, že soukromé nakladatelství by se jistě nepouštělo do projektu, u kterého by nevidělo naději na čtenářský zájem, je vydání rozhlasových fejetonů Libora Vykoupila (Český rozhlas Brno je vysílal s podtitulem „Z rozhlasového kalendáře“) znamením, že pořad *Ecce homo* získal velmi dobrou poslechohost. Ve světě mediálních „ratingových šavlovaček“, kdy se jediným hodnotícím kritériem kvality a působení rozhlasového vysílání (i toho veřejnoprávního) stává číslo uvádějící počet „konzumentů“, je to nesporně dobrá zpráva.

Kniha obsahuje výběr 144 fejetonů, členěných do dvanácti tematických oddílů po dvanácti kouscích, které autor vybral z celkem 1825 pokračování svého pořadu (jak sám uvádí v úvodu), což je suma jeho pětileté rozhlasové autorské činnosti. Jaksi návdavkem jsou jednotlivé oddíly proloženy kapitolkami z historie brněnského rozhlasu.

Psát recenzi na tento soubor textů s vědomím, že je určena do periodika *Svět rozhlasu*, svádělo by člověka soustředit se zejména na ony historické kapitoly věnované brněnskému rozhlasovému studiu. Takové čtení bylo by ale neúplné, protože odkoky do brněnské rozhlasové minulosti budou čtenáři vnímat v kontextu ostatních částí.

Přiznávám se – po přečtení prvního oddílu (jmenuje se *Češi ve světě a světu*) – jsem zaváhal, zda žánrové zařazení „fejeton“, které užívá sám autor, je na místě a zda poněkud nezavádí. Fejeton je zpravidla charakterizován jako žurnalistický žánr, který se „zaměřuje zpravidla na současné společenské a kulturní dění; je psán lehkým, zábavným slohem, nezřídka komentuje formou satiry a ironie nálady a události“. Vykoupilovy texty jsou však převážně soustředěné na osobnosti a události dávné, motivem jejich vytažení na světlo je pak bez výjimky připomínka výročí. Spíše tedy jde o kalendárium, které řada rozhlasových stanic a časopisů nabízí pod obvyklým titulkem: „kdo se nám to dnes narodil?“ – v tomto případě (na rozdíl od zmíněných rubrik) jde ovšem o nesporně zasvěcené a kvalitně napsané črty nepopíratelné osvětové hodnoty.

Pokud jsem se přidržel srovnání s žánrem fejetonu, který v úvodu autor nabízí, moje očekávání bylo zpočátku zklamáváno ne snad tím, že by texty nebyly psány lehkým a zábavným tónem; naopak, autor předestírá historická fakta svižně plynoucím tónem, který nepostrádá úsměvné formulace. Chyběla mi však ona rovina komentování, osobního přístupu, snaha uvést portrétovanou osobnost či událost do hlubších souvislostí s dneškem.

To vše – jak jsem předeslal – byl můj převažující dojem pro přečtení prvního oddílu textů. Osobní přístup, pohled na zobrazovanou figuru, její zařazení do současných kontextů je spíše nesmělé. Autor se soustředí na vytvoření krátkého plastického portrétu (to samo o sobě je nesporně záslužná záležitost, protože u osob-

ností, jež jsou v obecném povědomí, přinese řadu zpřesňujících údajů, které už v obecném povědomí nejsou, osobnosti méně známé, či obecně neznámé, např. Silvestr Krnka, Bohumír G. Lindauer, pak čtenáři zdárně přiblíží), ale jakési „zpřítomnění“ osudu, poselství života zobrazované osobnosti dnešku postrádají portréty buď vůbec, anebo se vyčerpají jedinou větou: např. „Ještě že to dopadlo alespoň tak.“ (Krnka); „Přejme mu to. Jezdí, na rozdíl od jiných, za svoje.“ (Hanzelka a Zikmund); „Takže se mu asi splnilo všechno, po čem může člověk toužit. Jestlipak je šťastný?“ (V. Remek).

Připadal bych si však jako nemístný puntičkář, kdybych snad na tvrzení, že v případě textů L. Vykoupila nejde o přesně naplněný žánr fejetonu, měl založit záporný pohled na tuto knihu. Naopak. Pokud člověk přestane hledat ono zřetelnější vřazení do současných souvislostí a výraznější osobní autorův pohled, dospěje ke zjištění, že má v ruce velmi užitečný sborník portrétů a kalendárium událostí, které nenutí k soustředěnému a posloupnému čtení, které však rozhodně přináší ve svém úhrnu zvidavému čtenáři užitečnou sumu poznatků, studentům pak zvlášť.

Výraznější autorův vztah k portrétovaným osobnostem je patrný v oddíle, který je příznačně nazván: *Moji milí Češi*. Tam, kde cítíme osobní zaujetí, je to portrétům velmi prospěšné (např. Kamil Lhoták, Ladislav Fuchs, František Šťastný). Velmi oceňuji autorovu snahu uvádět na správnou míru některá vítá klíšé a ustálené mýty (např. objektivní pohled na dílo a osud Jana Drdy).

Závěrečný oddíl textů je pojmenován „*Moje Brno*“ a i v něm nacházíme silnější autorův osobní vklad, který se váže k brněnskému genu loci. Je však sympatické, že osobní vztah k brněnským realitám nikdy nevyústí v sebezahleděný lokální patriotismus. Zde více než kde jinde, nalézáme závěrečné glosy, které jsou laděny tu ironicky („Tak si v Brně vážíme svých velkých“ – Barvičovo knihkupectví), jindy společensko-kriticky („Dravý kapitalismus je někdy horší výbuchu“ – Výbuch v hotelu Evropa; závěr textu věnovaného Masarykově univerzitě), nebo v duchu obav o vývoj podoby místa (celý závěr části nazvané *Moderní architektura*).

Předposlední část textů knihy se jmenuje „*Rozhlas a jeho lidé*“. Obsahuje portréty dvanácti osobností více či méně spjatých s rozhlasem (oním „méně“ mám na mysli třeba portrét architekta Wiesnera, který byl sice autorem projektu Union banky, ovšem v dobách, kdy sám netušil, že se tato budova stane sídlem brněnského rozhlasu. Mezi nepochybně rozhlasové osobnosti pak patří např. Josef Věromír Pleva, František Kožík, Josef Laufer, Josef Kainar, Oldřich Nový, Jan Skácel, Gustav Brom). A opět – podobně jako je tomu u oddílu věnovaného „*Mému Brnu*“ – je v portrétech zřetelná objektivita, která autorovi nedovolí podlehnout svodům brněnského patriotismu a snaze vymezovat výsledky brněnských tvůrců (z 12 portrétovaných osobností jsou všechny – s výjimkou Jaroslava Hurta – vázány k brněnskému rozhlasu) vůči pražskému rozhlasovému centru.

Devět kapitol z dějin brněnského rozhlasu, jež tvoří předěly mezi jednotlivými soubory textů, představují v několika ohledech odlišný textový tvar, vybočení z rytmu. Autor v úvodu jejich zrod vysvětluje: „Jde o spojující i rozdělovající články, jež jsem zpracoval na základě materiálu, který předtím shromáždily a upravily paní Jarmila Růžičková a PhDr. Irena Halová.“ Pro přesnost chci zde dodat, že tento materiál uspořádaly jako obsáhlý a pečlivě sestavený přehled historie brněnského rozhlasového studia, který se později (po zkrácení a drobných úpravách) stal součástí publikace „Od mikrofonu k posluchačům“ (2003).

Srovnáme-li obě verze (tedy původní historický přehled brněnských autorek a verzi, kterou Libor Vykoupil zpracoval jako oddělovující mezikapitoly), zjistíme, že Vykoupilova úprava spočívá především v redukci textu, dále v úpravách, které text zjednodušují, zbavují přemíry věcných údajů a dat a soustřeďují na základní rysy každé etapy.

Knižní vydání kapitol z dějin brněnského rozhlasu je nesporně pozitivní fakt. Brněnský rozhlas má natolik pestrou a členitou historii, kterou provází velké množství významných tvůrčích činů a kterou zdobí působení mnoha vynikajících osobností, že není pochyb o tom, že si zaslouží samostatné zpracování (nejen v rámci publikace, jež vyšla k 80. výročí rozhlasu, a nejen z toho důvodu, že rok 2004 je pro brněnský rozhlas jubilejním rokem, rovněž s osmdesátkou v záhlaví). Přes tuto spokojenost založenou na skromném vědomí, že rozhlasová historie není právě titulem, který by měl ambice stát se knižním bestsellerem, musím vyjádřit jisté rozpaky.

Text, který je rozložen do devíti pokračování, ztrácí pohříchu poněkud na vnitřní souvislosti. Autor jím prokládá jednotlivé bloky vlastních textů, přičemž graficky (např. typem písma, výraznějším oddělením od

ostatních pasáží) vlastně odděleny nejsou. Obávám se, že pro čtenáře, který by chtěl historii brněnského studia sledovat ve větší souvislosti, se tím orientace ztěžuje.

Ať už to bylo potřebou vytvořit právě devět dělicích kapitol, anebo obavou, že posledních 35 let rozhlasového vysílání nepředstavuje etapu příliš zajímavou, faktem zůstává, že svůj výběr autor ukončil pasáží s názvem „Renaissance“, což je pohled na 60. léta. Je samozřejmě vděčnější a efektnější končit érou, kterou je možno prezentovat s hrdoostí, ale tato skutečnost činí z textu torzo.

Chápu, že z hlediska brněnského rozhlasového studia, zejména pak z pohledu autorek historického materiálu o něm, je okolnost, že text v tištěné podobě spatřil světlo světa, v zásadě příznivá. Osobně však považuji tuto podobu za poněkud nešťastnou a historii brněnského rozhlasu ne dostatečně důstojnou.

Toto konstatování však nic nemění na mém přesvědčení, že soubor Vykoupilových textů přináší z čtenářského hlediska příjemný zážitek, daný především velmi širokým spektrem témat (v jaké jiné publikaci se dozvíme současně údaje o dávných osobnostech našich dějin – Královna Dagmar –, kde jinde se dozvíme osudy pozapomenutých vynálezců a umělců, zajímavé detaily ze životů těch známých, kde jinde zjistíme jak to bylo např. se zavedením gregoriánského kalendáře, s pádem Tunguzského meteoritu či kdy – na den přesně – bylo vynalezeno šampaňské anebo podprsenka?). Všechny ty skutečnosti předkládá autor s úsměvnou lehkostí a přehledností, jež upomínají na médium, pro které texty původně vznikly – tedy na rozhlas. Je tedy – více texty samými, nežli pasážemi o historii samotného vysílání – soubor s názvem „Ecce homo“ nenápadným a proto účinným přitakáním významu kultivovaného mluveného slova v rozhlasovém vysílání.

Mgr. Eva Ješutová

Dějiny českých médií

Praha, Karolinum 2003

V roce 2003 obě naše audiovizuální média, Český rozhlas a Česká televize, oslavila významná výročí (rozhlas 80 a televize 50 let) od zahájení pravidelného vysílání. V témže roce vydala Karlova univerzita v Nakladatelství Karolinum obsáhlou publikaci Dějiny českých médií v datech. Publikace je výsledkem práce kolektivu autorů jako součást jednoho z klíčových projektů Centra pro mediální studia CEMES. Jedná se o počin chvályhodný, neboť publikaci s tematikou médií a jejich historie je stále nedostatek. Kolektiv autorů odvedl bezesporu spoustu užitečné práce, na 461 stranách shromáždil obrovské množství dat a za to jim jistě patří poděkování. O to větší je ale škoda, že plně nevyužil poskytnutých možností, a když už univerzita ze svých skrovných finančních prostředků do vzniku podobné práce investovala, nepodařilo se (alespoň v části věnované rozhlasu, jejímž garantem je PhDr. Lenka Čábelová, PhD.) vyvarovat značného množství chyb a omylů.

První, co mě poněkud zarazilo, byl samotný název publikace. Dějiny českých médií v datech – tudíž čtenář jaksí mimoděk očekává, že se publikace bude zabývat

dějiny všech českých médií, tedy i tisku. Chyba lávky – už na titulní straně zjistíte, že jde pouze o rozhlas, televizi a mediální právo. Nebylo by na škodu buď označit svazek číslem, nebo uvést již v názvu dějiny audiovizuálních médií.

I když v předmluvě je uvedeno, že data byla ověřována, alespoň v případě těch rozhlasových tomu tak nebylo (což jsem si ověřila). Jako výchozí byl rozhlasový archiv poskytnut interní pracovní materiál, který pouze přebíral informace ze zdrojů rozličné úrovně. Jednotlivé údaje proto měly pouze informativní charakter, pro kalendárium bylo nutné je ověřit. A nebyl by to velký problém, protože prakticky ve stejné době připravoval kolektiv pracovníků ČRo ve spolupráci se Sdružením pro rozhlasovou tvorbu a vysokoškolskými pedagogy publikaci k 80. výročí zahájení pravidelného rozhlasového vysílání v českých zemích „Od mikrofonu k posluchačům“. Problematické jsou i samotné odkazy na zdroje, některé (např. rešerše studijního oddělení) jsou prakticky neidentifikovatelné, a tudíž jako pramen i značně nevěrohodné. Nedostačující je i zdroj uvedený

obecně jako Archiv ČRo (též ČRo). Zatímco u pramenů SÚA jsou uvedeny i signatury fondů a čísla archiválií, u rozhlasových tyto chybějí, ačkoli jsou běžně užívány. Knižní odkazy neuvádějí stránky, což značně ztěžuje možnost dodatečného ověřování. V některých případech postrádám důslednost, která je pro práci historika nezbytná. Např. u zahájení vysílání ranního tělocviku je poznamenáno: „Podle některých pramenů byla vysílána již od května.“ Což je opravdu nemožné toto tvrzení ověřit? Mnohdy jsou údaje vytrhány z kontextu a tím se mění význam vyřčeného. Zcela chybný pak je údaj na str. 94, kde u data 1. 1. 1989 je uvedeno, že Český rozhlas získal právní subjektivitu. Toto datum je sice uvedeno v práci J. Pacovského, na niž se autorka odvolává, ale jedná se o zjevnou chybu či přeřeknutí, což vyplývá z kontextu dalšího rozhovoru autora publikace s J. Mejstříkem a J. Kleiblem. Zarážející je skutečnost, že toto datum není konfrontováno ani s částí Mediální právo. Tak významný krok v historii tehdy monopolního provozovatele rozhlasového vysílání zcela jistě nebylo možné učinit bez legislativního podkladu. O deset stránek dále pak u data skutečného nabytí právní subjektivity 1. 1. 1992 je uvedeno: „Vznikl samostatný Český rozhlas“ včetně odkazu na příslušný zákon. Tudíž ČRo dle publikace získal právní subjektivitu dvakrát.

U rozhlasových osobností mě poněkud zarazil už sám jejich výběr. Předpokládala bych, že budou obsahovat jména těch, kteří se významně zasloužili o vznik a rozvoj rozhlasového vysílání u nás. Osobnost z nich ještě nedělá to, že po určitou dobu vykonával řídicí funkci (ostatně z dob nedávno minulých pro to máme dostatek důkazů). Zatímco k osobnostem jsou počítáni právě všichni výše jmenovaní, řada skutečných osobností chybí. Citelně postrádám např. Annu Hostomskou, jejíž zásluhy o podnícení posluchačského zájmu o vážnou hudbu a na její popularizaci nemůže zpochybnit snad nikdo, kdo jen něco málo ví o rozhlasu a jeho historii. Podobně není uveden Jindřich Heller, autor metodiky vysílání pro školy či zakladatel Rozhlasové univerzity Živan Vodseďálek. U té je v publikaci jako tvůrce uveden Josef Branžovský. Z kontextu není jasné, zda slovo tvůrce je užito ve významu jako zakladatel, či jako jeden z autorů. Rozhodně ovšem nebyl autorem první Rozhlasové univerzity, jak je v publikaci uvedeno. U počínů tak významného by měl nepochybně jeho tvůrce (= zakladatel) mezi osobnostmi rozhlasové historie figurovat. Když už byl zmíněn J. Branžovský, je nutné konstatovat, že naopak zcela pomínuta je jeho nesmírně záslužná práce v oblasti rozhlasové teorie. V souvislosti s populárním pořadem Meteor je uveden jako jeho autor jen Ivo Budil, zcela opomenuti zůstali jeho zakladatel Oldřich Unger a dlouholetý vedoucí redaktor Josef Kleibl. Stejně tak chybí především v oblasti hudební mnohé z osobností, které dlouhá léta v rozhlasu působily a významně jej ovlivňovaly (Karel Hába, Jan Kühn, Zdeněk Petr, Karel Krautgartner, Věra Řepková). Výběr je silně pragocentrický (ačkoli tento termín nemám ráda), osobnosti z regionů jsou zastoupeny v podstatě jen tehdy, pokud přešly do pražského centra nebo vykonávaly řídicí funkce. Problematiké je i (ne)uvádění akademických titulů – zcela nahodile a bohužel minimálně v jednom případě naprosto chybně. U Miloše Kareše je uveden titul Ing., ačkoli těsně poté zjistíme, že vystudoval filozofii a pedagogiku. Přitom v textu je správně uveden jako PhDr. Větší-

na údajů o rozhlasových osobnostech (nikoli těch chybných) je převzata z publikace PhDr. Rostislava Běhala Kdo je kdo v sedmdesátileté historii Českého rozhlasu, aniž by byla o poslední desetiletí doplněna. Stačilo tedy pouze odkázat na tento titul, který je stále ještě dostupný, a uspořádaný čas věnovat ověřování či úpravě ostatního textu. Je zřejmé, že publikace neprošla oponenturou a ani korekturám nebyla věnována patřičná pozornost. Jen tak se mohlo stát, že obsahuje řadu podstatných chyb a naprostých nesmyslů. Např. na str. 60 je u data *září 1945* uvedeno, že František Gel se stal zvláštním zpravodajem ze soudního procesu v Norimberku a že o jeho průběhu informoval od 1. 10. do 20. 11. 1945!!! Problém je jediný, leč zásadní – norimberský proces začal právě toho dne, kdy F. Gel dle publikace své působení v Norimberku skončil!!! Překvapivě tuto skutečnost přehlédli i recenzenti, mezi nimiž nepochybně je i historik. Většina pramenů, na které autorka odkazuje, však data Gelova působení v Norimberku uvádí správně a zcela přesně, od 20. 11. 1945 do 1. 10. 1946. Německý intendant Lothar Scurla je na str. 44 uveden jako Scurla, ačkoli o pár stránek dále je už jméno uvedeno správně. Je škoda, že součástí publikace není jmenný rejstřík, protože i při jeho tvorbě by řada podobných nepřesností vyšla zřejmě najevo. Karel Hruška, vynikající český pěvec, dlouholetý člen ND a interpret řady významných rolí (např. i v Janáčkových operách) je označen za komika (str. 17)! Ano, byl jedním z prvních interpretů lehčího hudebního žánru v rozhlasovém vysílání, ale to z něj komika rozhodně nedělá. Další zásadní chyba je na str. 61, kde je uvedeno, že během IX. všesokolského sletu v září 1945 bylo ve větší míře užito přenosných reportážních vysílaček. IX. všesokolský slet se konal v r. 1932, a to v červenci. R. 1945 se žádný slet nekonal, XI. se uskutečnil až v r. 1948, rovněž počátkem léta. I když je údaj převzatý, citovaný zdroj má sice chybně uvedeno pořadové číslo sletu (IX. místo XI.), ale správně datum konání je 19. 6.–8. 7. 1948.

Celé rozhlasové části publikace zjevně chybí editorická úprava, text je velmi nesourodý, formulace jsou přejímány v původní podobě z různých zdrojů, v různém rozsahu a bohužel i ve značně rozdílné formulační a stylistické úrovni. Řada formulačních neobratností se jistě dala odstranit. Takto vše působí jako šité poněkud horkou jehlou. V uvedené literatuře a pramenech překvapivě chybí programový věstník, vycházející v průběhu osmi desetiletí pod různými názvy, nicméně zejména v prvních desetiletích obsahující řadu hodnotných informací včetně přesných dat.

Chybně jsou uvedena i jména autorů citované literatury. Autorka stručného přehledu významných dat ČsRo se nejmenuje Tašová, nýbrž Tašlová, křestním jménem Věra, což bylo možné zjistit jediným dotazem v ČRo. U řady dat je uveden jako zdroj P. Nováková. Protože v literatuře není údaj uveden, zaslíbení se mohou jen domnívat, že se jedná o vedoucí Archivu ČRo Mgr. Jaroslavu Novákovou (co znamená ono P. místo křestního jména ovšem netuším). Je zarážející, že ačkoli při heuristice autoři publikace s rozhlasovým archívem i jeho vedoucí spolupracovali, nebyli schopni si její jméno ověřit. Navíc je J. Nováková spoluautorkou v odkazech hojně citované publikace Normalizace v Československém rozhlasu. Nebylo tedy příliš obtížné si správné údaje zjistit.

Protože s podobnou prací mám poměrně bohaté zkušenosti, vím, jak je obtížné řadu dat zjistit, natož ověřit z několika nezávislých zdrojů. Mnohdy se liší i údaje ve zdrojích, které jsou primárními prameny. Řada historických omylů je opakovaně čerpána z knihy A. J. Patzakové Prvních deset let Československého rozhlasu, popř. od autorů na ni navazujících a její chyby opisovavších.

A nyní konkrétní chyby:

- str. 13 – srv. RJ 1924. č.7, s. 50: *Esperanto a radiotelefonie – 31. ledna 1924 byla ze Kbel uspořádána radiotelefonická esperantská přednáška A. Pitlíka o „Československých cizineckých atrakcích“, jež se těšila nejen velké pozornosti domácího tisku, ale i evropské veřejnosti. Podobné úspěchy přinesly esper. radiotelefonické přednášky o Smetanovi (2. března 1924) a P. V. Veletržích (17. března 1924).* srv. A. J. Patzaková, str. 49
- str. 18 – kromě německého vysílání též *ukrajinské a maďarské* (3x týdně)
- str. 22 – vysílání dělnického rozhlasu bylo zahájeno nikoli 28. ale 26. 9. 1926 (srv. RJ, 1927, č. 31, str. 2n; též RJ 1936, č. 38, s. 11)
- str. 24 – 1927 vznikl školský odbor ??? V té době školský rozhlas ještě nevysílal a teprve 20. 11. 1930 se ustavil sbor pro školský rozhlas (za přítomnosti dr. Zd. Wirtha, min. školství a národní osvěty, členy sboru byli: Kamil Buzek, dr. Karel Velemínský, prof. V. Patzak, přednosta státního nakl. J. Kepl, dr. J. Štěpánek, předseda Rj dr. L. Šourek, okr. inspektor Fr. Pátek, odb. uč. J. Šedivý, hud. skl. Aim, srv. RJ 1930, č. 48, s. 5)
- str. 28 – B. Seemann, K. Čvančara – název díla je *Souper* nikoli Soupeř!!! na rozloučenou (RJ 1928, č. 19, s. 25)
- str. 28 – přenos opery Prodaná nevěsta z Komické opery v Paříži byl sice vyslán k 28. 10., ale již 26. 10. (RJ 1928, č. 35, s.1+2: Dr. M. Karel: K prvnímu provedení „Prodané nevěsty“ v Paříži – 26. 10. 1928 uslyší i naši posluchači významné provedení Smetanovy opery na pařížské scéně Komické opery, též č. 37, s. 2: Dr. M. Karel: K novému vítězství „Prodané nevěsty“ (k přenosu této opery z Paříže 26. 10. 1928).
- str. 29 – první stálá hlasatelka M. Tomanová nastoupila 1. 4. 1929 ne 1. 5. (NR, č. 9, s. 5: První hlasatelkou v česko-slovenském rozhlasu byla na krátkou dobu v bratislavské stanici Marie Holecyová, první stále zaměstnávanou hlasatelku měla Praha. Byla to Marie Magdalena Tomanová, která vstoupila do služeb rozhlasu 1. dubna 1929
- str. 30 – pokusné vysílání Školského rozhlasu se konalo 26., nikoli 28. 10. 1929 (srv. Rj 1929, č. 43, s. 3)
- str. 31 – chybí přesné datum – slavnostní zahájení školského rozhlasu se konalo 19. 12. 1930 (srv. RJ 1930, č. 49, s. 36)
- str. 33 – ranní tělocvik vyslán od 1. 5. 1932, ne od 20. 9. (RJ 1932, č.16., s. 4: Novinky v letních pořadech Radiojournalu – Ve dnech 5.–7. dubna 1932 konaly se v Košicích programové porady čl. rozhlasu za účasti vedoucích programových činitelů
- jak pražského ústředí, tak také všech odboček Radiojournalu. Jako novinku bylo usneseno zavést dnem 1. května 1932 ranní tělocvik, spojený se zábavnou hudbou a stručným zpravodajstvím. Zahajovací lekce tělocvičná bude vložena do ranního koncertu, vysílaného 1. května ze Stromovky, RJ 1932, č.18, s. 5: Od 1. května 1932 ranní tělocvik v rozhlase. Vedením tělocvičných lekcí byli pověřeni učitel sportu Otakar Havel a prof. Josef Kratochvíl.
- str. 39 – vysílání z Poděbrad bylo zahájeno nikoli 13. 9., ale 14. 9. 1936 (RJ 1936, č. 39., s.1: Vysílání československé krátkovlnné stanice v Poděbradech bude zahájeno v konečné podobě a plném rozsahu až v lednu 1937 podle získaných zkušeností. Prozatímní vysílání pro Ameriku bylo zahájeno už 14. 9. 1936 proslavem předsedy rozhlasové společnosti dra L. Šourka a 17. 9. 1936 proslavem amerického velvyslance)
- str. 44 – české vysílání z Vídně začalo již 12. 3. 1939 (zvukové dokumenty), nikoli 14. 3. 1939
- str. 51 – české vysílání z Moskvy Za národní osvobození zahájilo 27. 7. 1941
- str. 54 – červenec 1944 – „do rozhlasu se na krátký čas vrátil M. Očadlík“ – *M. Očadlík z rozhlasu neodešel*, pouze nesměl vystupovat ve vysílání, byl zaměstnancem tzv. studijního oddělení, z rozhlasu odešel až v r. 1951
- str. 56 – Košice obnovily vysílání 16. 4., nikoli 17. 4.
- str. 56 – v květnu 1945 začaly kromě Ústí nad Labem vysílat i *Plzeň, České Budějovice, Hradec Králové, Pardubice, Teplice*
- str. 57 – 5. 5. neproběhl, ale začal boj o rozhlas, chybí zmínka o *vysílání přímo ze strašnického vysílače* od 6. 5. večer do 7. 5., do 18.00 hodin, kdy bylo zprovozněno pracoviště v Husově sboru
- str. 60 – chybná data u působení F. Gela v Norimberku (viz výše)
- str. 62 – rozhlas vysílal reportáže z průběhu procesu s K. H. Frankem nejen 22. 3.
- str. 63 – Čs. rozhlas započal se zřizováním studií v krajských městech již v roce 1945, kdy plánovitě přijímal „do svazku“ studia vzniklá povětšinou živelně na konci války (např. Plzeň, České Budějovice, Ústí n. L.). Studia, která nepřevzal, zanikla.
- str. 65 – pro upřesnění je třeba doplnit, že dr. Josef Kolář řídil nejen živé vysílání na MEVRO, ale měl na starosti MEVRO jako celek
- str. 68, 69 – špatná data u vysílání reportáží Hanzelky a Zikmunda, reportáže se vysílaly od 11. 6. 1947 do 26. 8. 1952, nikoli od 6.7.1950 do 28. 3. 1952
- str. 68 – národní okruh Bratislava vznikl nikoli 1. 2., ale 4. 2. 1952
- str. 75 – „v 60. letech došlo k významnému rozvoji rozhlasové hry“ – tato lakonická poznámka postrádá podstatné – 60. léta jsou často označována jako období renesance *původní* rozhlasové hry, což zdroj, na který je odkázáno, zřejmě patřičně nezdůraznil.
- str. 76 – pořad Meteor se vysílal poprvé v *září 1963*
- str. 77 – pořad Kolotoč se poprvé vysílal 2. 9. 1963

str. 79 – 31. 8. 1964 zahájilo Vysílání pro hlavní město Prahu, které sídlilo společně se Středočeským krajským vysíláním (vysílalo od 1. 4. 1963) v Karlíně, jedná se však o dva subjekty

tamtéž – *Halali* – přesné datum zahájení vysílání 8. 10. 1964, *Gramotingtangl* 4. 10. 1964

str. 80 – první ročník Prix musical de Radio Brno se konal v r. 1967, nikoli 1966 (Čs. rozhlas a televize 1967, č. 40. s. 16: V prvním říjnovém týdnu 1967 bude v Brně probíhat 1. ročník mezinárodní rozhlasové soutěže PRIX MUSICAL DE RADIO BRNO, kterou za podpory OIRT a EBU vyhlásil Čs. rozhlas)

str. 84 – cena Prix Italia se uděluje v září

str. 87 – vysílání motoristického pořadu Pozor, zákruta bylo zahájeno již 14. 4. 1962, nikoli v r. 1970

str. 89 – první Tribuna Hvězdy se vysílala 6. 3. 1972, nikoli 3. 6.

str. 90 – Zelená vlna se poprvé vysílala 22. 9. 1974, nikoli koncem roku

str. 91 – pořad Kontakt vysílán již od r. 1975

str. 93 – činnost rušiček byla oficiálně ukončena 16. 12. 1988, nikoli 1. 2.

str. 94 – 1989 – Hlas Ameriky aktualizoval vysílání a vysílal informace z ČSR – do té doby snad vysílal neaktuálně nebo nevysílal informace z ČSSR? ČSR byla v té době zkratka pro Českou socialistickou republiku, informace ze Slovenska tudíž nevysílal?

tamtéž – právní subjektivita ČRo od 1. 1. 1992, nikoli 1989 – viz výše

str. 96 – Svaz rozhlasových tvůrců se ustavil 27. 1. 1990, nikoli 21. 1.

str. 97 – první ročník soutěže Concerto Bohemia se konal v r. 1992

str. 141 – vysílání pro české turisty v Dalmácii zahájeno 15. 6. 1996, ne 16. 6.

str. 144 – nové logo ČRo získalo ocenění v březnu (20. 3.), nikoli v dubnu; srv. str. 133

str. 145 – dohoda mezi ČRo a APSV byla uzavřena 1. 5., nikoli v červnu

str. 146 – PBR 1997 se konala ve dnech 28. 9. – 2. 10., nikoli 1.– 29. 9.

str. 153 – vysílání zpravodajských příspěvků z Daletu na stanici Radiožurnál, chybí přesné datum – 15. 6.

Podrobně jsem se věnovala zejména rozhlasové části vztahující se k Českému, resp. Československému rozhlasu, kde jsem měla možnost uvedená fakta konfrontovat s věrohodnými prameny. Ale už na první pohled je patrné, že část věnovaná televizi (garant PhDr. Petr Bednařík, PhD.) je zpracována podstatně lépe, větší péče byla věnována jak výběru dat, tak i vlastnímu zpracování textu.

Skutečným přínosem je i část Mediální právo (garant PhDr. Václav Moravec), která podává přehled všech předpisů týkajících se médií nebo s jejich činností související od vzniku samostatného Československa po současnost.

Zcela na závěr mohu jen konstatovat, že je velká škoda promarněné příležitosti, a doufat, že ti, kteří se budou rozhlasové historii věnovat a budou na tuto práci navazovat (popř. z ní čerpat), budou k historické práci přistupovat podstatně pečlivěji, než tomu bylo v tomto případě.

Mgr. Jiří Hubička

Jiří Horčíčka – rozhlasový režisér

Větrné mlýny, Brno 2003, 210 stran

(kniha Jana a Honzy Vedralů ve světle kritiky)

„Žijící klasik české rozhlasové tvorby, Jiří Horčíčka (nar. 1927) odešel definitivně na skutečně zasloužený odpočinek, zanechav po sobě obdivuhodné dílo, nejenom archivované, ale i živé, v programech ČRo soustavně reprizované, někdy i nově kriticky reflektované. Nastal ideální okamžik pro pohotový a dnes oblíbený monografický sborník.“ (P. Pavlovský, Literární noviny, 23/2004.)

Osobnost režiséra Horčíčky je neodmyslitelně spjata s vývojem české rozhlasové hry v průběhu celé druhé poloviny 20. století. Proto je zcela mimo jakoukoli debatu fakt, že si jeho život a tvorba monografické zpracování zasloužily. Skutečnost, že práce otce a syna Vedralů vzbudila pozornost, jež překračuje rámec běžné (příznejme: nepříliš hojné) reflexe dnešní rozhlasové tvorby, svědčí o tom, že jde o titul, který je neobyčejně potřebný.

Publikace se zaslouženě dočkala hned několika recenzních ohlasů. (Jen na okraj k tomu přikládám citát z úvodu knihy: „Auditivní drama, či, chcete-li, rozhlasová hra, je na tom ještě hůř (nežli divadlo). Kritiky se o ní

píší jen zřídka a při této zřídkačnosti navíc ještě jen výjimečně kompetentně.“ (Str. 7.)

Prvním, kdo se posouzení monografie věnoval, byla Lenka Jungmannová v Literárních novinách (č. 11/2004). Její stručná noticka není však recenzí v pravém slova smyslu. Soustředí se toliko na výčet částí, z nichž kniha sestává. Poté, kdy projev uznání nad nápaditou formou, kterou autoři zvolili („kniha je totiž formálně vystavěna jako fiktivní rozhlasový scénář“), dospívá ke konstatování, že „snad se jeví dostatečně jasně, že takto napsaná monografie musí být čtivá. Navíc je cenným příspěvkem k české rozhlasové historii a k teorii rozhlasové hry. Jen bych se přimlouvala za rejstřík.“

Přesnější i přísnější je ve svém pohledu na knihu František Knopp, který (rovněž na stránkách Literárních novin, č. 12/2004) souhlasí v Lenkou Jungmannovou v tom, že publikace je přínosem k poznání historie a teorie rozhlasové hry. Dodává a zpřesňuje: „Horčíčka si zhodnocení zaslouží jak na odborné, tak na popularizační úrovni – a vedralovská sleduje evidentně oba tyto cíle – snad jen mělo k němu dojít dřív.“

K otázce „přínosu“ z hlediska odborného se vyjadřuje také autor nejrozsáhlejší a nejdůkladnější recenze – Petr Pavlovský. Jeho stať pod názvem „Nic z toho, co tu říkám, nemá zobecnující platnost“ vyšla rovněž v Literárních novinách, č. 23/2004. Pavlovský je však v hodnocení přínosu knihy nejnáročnější, příznějme, že také nejvčetnější: „odbornou monografií v pravém slova smyslu tato kniha není a ani o to neusiluje. Představuje ale velice solidní základ, nad kterým by taková práce sklenuta být mohla. Horčičkovo celoživotní dílo by si ji zasloužilo jako málokteré jiné v naší poválečné kultuře.“

Dva z recenzentů si všímají skutečnosti, že poněkud chvatný vznik knihy se podepsal na řadě nedostatků. „Absence redaktorské práce bohužel knihu poznamenala jazykovými i věcnými chybami.“ (Bronislav Pražan, Týdeník rozhlas, 14/2004) František Knopp je v tom směru ještě důslednější a chyby vypočítává (jde zejména o nepřesnosti při psaní jmen – např. Norbert Fried, místo Frýd, Ivo Fišer, místo Fischer), ... dále vznáší námitku vůči jazykové stránce rozhovoru, který tvoří osu knihy: „Překvapilo mě, že autoři, tak zkušení v práci se slovem, podcenili rozdíl mezi psanou a mluvenou hovorovou řečí, a do konečné podoby rozhovoru mladšího Vedrala s režisérem razantněji nezasáhli.“ Z kritických výtek pak ještě dodává: „Je nepochybně správné, že se z publikace (ze záložky) dozvíme biografie staršího i mladšího Vedrala. Biografická data Jiřího Horčičky jsem si ale musel dohledat jinde.“

Recenzenti nenechali bez povšimnutí fakt, že mezi oběma Vedraly a Jiřím Horčičkou je příbuzenská vazba (Vedral starší, jenž sám – ať už v někdejší roli rozhlasového dramaturga, či autora – připravil velkou řadu textů, které Horčička režíroval, je režisérovým zetěm, mladší Vedral je pak nevlastní vnuk J. Horčičky). Bronislav Pražan: „Zkreslení, které taková rodinná i tvůrčí vazba může vnášet do rysů portrétovaného, se autoři snažili vyhnout jednak formou, kterou k zachycení těchto rysů zvolili, ale také vůlí dostat se portrétovanému takřikajíc ‘pod kůži’“. Autor recenze v Týdeníku rozhlas současně s povděkem kvituje fakt, že mladší z Vedralů projevil sympatickou tvrdšíjnost při vedení rozhovoru, že nedovolil zpovídanému režisérovi vyhnout se odpovědím ani v tématech, jež jsou do značné míry ošemetná. Vedral mladší „dokáže klást i otázky, jež tázaného očividně dráždí. A neuspokojí se jeho zobecnujícími floskulami, ale ptá se ho tak dlouho, dokud

z něho nevypáčí konkrétnější odpověď. Portrét úspěšného režiséra tím získává pozadí, plastičnost, a také – stíny. Před čtenářem pozvolna vyvstává eruptivní, energická osobnost, která je natolik ponořena do své práce, že jí příliš nezajímá, když jsou plody této práce zakázány (cenzuru nepovažuje za problém svůj, ale dramaturgů), na rádio nemá žádný ‘širší názorový záběh’ a otevřeně přiznává: ‘Byl jsem vždy soustředěn na svou práci, na svou existenci. Mě nezajímá, co dělali druzí a kdo dělal jaká témata.’ Taková soustředěnost působí až jako sebestřednost. Nelze ji však plést s egoismem.“

Petr Pavlovský ve své stati detailněji nežli ostatní recenzenti posuzuje a kladně hodnotí i ostatní součásti knihy – jsou jimi např. texty, v nichž se na téma „Horčička“ vyjadřují Karel Höger, Jaroslava Strejčková, Ilja Hurník, Milan Uhde, Ivan Vyskočil, Jiří Lederer..., dále dvě připojené teoretické studie, z nichž první (O rozhlasové tvůrčí metodě) je prací Horčičkovou z roku 1981, druhá pak (Prostor v rozhlasové hře) je přednáška Jana Vedrala. Tu Pavlovský posuzuje jako „plnohodnotný pandán studie předchozí. Jejich zásluhou (obou studií) je možno knihu chápat nejenom jako důležitý pramen pro studium Horčičkovy tvorby i dějin české fonografie jakožto umění vůbec, ale také za jednu z mála původních českých publikací, zabývajících se teorií oboru.“

Za důležitou a velice přínosnou součástí knihy pak Pavlovský shledává soupis inscenací Jiřího Horčičky, jakkoli v něm nachází jisté mezery i chyby.

Recenze ve svém úhrnu potvrzují velice pozitivní přijetí publikace, která je nesporně důstojným připomenutím díla Jiřího Horčičky, která ovšem také ve svých důsledcích potvrzuje neopominutelný význam tvaru rozhlasové hry v kontextu rozhlasového vysílání i v kontextu dramatického umění. Nesmírně užitečná kniha tak dokládá platnost výroku, jímž Jan Vedral uzavírá svou teoretickou přednášku: „Bude-li rozhlasová hra skutečným ‘dramatickým radiofonním naslouchadlem’, ztratí, jako dramatický druh, svou oprávněnost teprve tehdy, stanou-li se všichni lidé hluší k nadějším, zklamáním, euforiím, obavám, láskám, nenávistem ostatních lidských bytostí. Naopak, pokud člověk potřebuje vidět do duše druhého člověka, a to tak, aby skrze tento pohled zahlédl skryté kouty své vlastní duše, není ideálnějšího umění, než je radiofonní drama.“

PŘÍLOHA**UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ**

**Fakulta multimediálních komunikací
Katedra marketingových komunikací**

**Československá rozhlasová propagace
v letech 1923–1945****Diplomová práce**

2004

Petr PODLEŠÁK

podlesakp@email.cz

I. ÚVOD

*„Vstupte do mého zátiší.
Mám ceny ze všech nejnižší.
Za dolar nebo za kačku
Mé zboží půjde na dračku“*

Verše uvedené v úvodu pocházejí z české verze muzikálu Jesus Christ Superstar, z písně, ve které Ježíš vyhání kupčíky z krámu. Je v nich obsažena nejstarší forma reklamy – hlasité vyvolávání. Latinský výraz pro toto slovo – reclamare se stal vzorem pro slovo reklama – placenou, neosobní formu komunikace prostřednictvím různých médií, jejichž cílem je přesvědčit členy cílové skupiny. Pokud však bylo hlasité vyvolávání nejstarší formou propagace, je reklama šířená pomocí rádiových vln pouze jeho pokračováním. Jen do trasy mezi obchodníkem a zákazníkem vstoupilo médium. **ROZHLAS.**

Rozhlas znamenal revoluci v marketingu. Výrobce získal přímé spojení až k uším svých budoucích zákazníků (stejně jako starověký trhovec, nyní však již neosobně). A díky tomu, že rozhlas je všudypřítomné médium, mohl na něj také stále působit (což se následně odrazilo v ceně nákladů za reklamní rozhlasový spot). Je skoro až paradox, že rozhlas, médium umožňující cestu až přímo k zákazníkovi, byl původně považován za něco nedokonalého a nebezpečného, co se kvůli absenci drátů může dostat ke zcela cizím lidem.

Tato práce sleduje prvních dvaadvacet let fungování Československého rozhlasu a zaměřuje se na propagaci v jeho programu. Snažil jsem se potvrdit své hypotézy:

- Československý rozhlas fungoval také na komerční bázi
- celkové zpracování rozhlasových reklamních sdělení se lišilo od současných
- ve vysílání se objevovaly všechny formy propagace – komerční i státní včetně skryté reklamy.

Opírají-li se mé hypotézy o reálný základ, necht' posoudí čtenář v závěru.

Redakce Světa rozhlasu

otiskuje práci, obhájenou v závěru studijního roku 2003/04, s vypuštěním těch partií, jejichž témata se už na stránkách této revue v jiných souvislostech objevila.

Úplný text práce je uložen v Archivu Českého rozhlasu.

OBSAH DIPLOMOVÉ PRÁCE

Předmluva	7
I. ÚVOD	8
II. ZÁKLADNÍ ODBORNÉ TERMÍNY	9
2.1 Marketingový a komunikační mix	9
2.2 Vysvětlení pojmů	11
III. ROZHLAS JAKO MÉDIUM	12
3.1 Technologický vznik a rozvoj	12
3.2 Situace v USA	13
3.3 Evropské rozhlasové služby	13
3.4 Kontrolní orgány	14
IV. ROZHLAS JAKO OBCHODNÍ MÉDIUM	16
4.1 Základní charakteristika	16
4.2 Výhody a nevýhody rozhlasu	17
4.3 Třicet důvodů proč rádio	18
4.4 Rozdělení rozhlasové reklamy	19
V. HISTORIE ROZHLASOVÉHO VYSÍLÁNÍ V ČESKOSLOVENSKU	21
5.1 1919–1938	21
5.2 1938–1948	22
5.3 1948–1989	23
5.4 1989–současnost	24
VI. HISTORIE ROZHLASOVÉ REKLAMY VE SVĚTĚ	25
6.1 Situace v USA	25
6.1.1 První reklamy	25
6.1.2 Usměrnění vývoje	27
6.1.3 Reklama v amerických rozhlasech	28
6.2 Situace v Evropě	28
6.2.1 Státy se zakázanou reklamou	29
6.2.2 Státy s regulovanou reklamou	29
6.2.3 Rozhlasové služby vysílající reklamu	31
6.3 Situace ve zbytku světa	32
VII. VYSÍLÁNÍ REKLAM V ROCE 1924	33
7.1 Financování činnosti Radiojournalu	33
7.2 Burzovní zprávy	34
7.3 Reklama ve vysílání	35
7.3.1 Společnost Magistrála	36
7.3.2 Exkluzivní smlouva	36
7.3.3 Struktura zadavatelů reklamy	37
7.3.4 Způsoby odbavení	37
7.3.5 Textová úprava a obsah reklam	39
7.3.6 Zrušení vysílání reklamy	40